

Interview met gashoofdredacteur
Robbert Dijkema

Comfort en beleving van het licht worden steeds belangrijker

“Toen ik zo’n 10 jaar geleden in openbare verlichting begon, waren de mogelijkheden nog beperkt. Met de komst van innovaties zoals led, dimmen, licht op maat, sensoren, lichtkleuren, en smart lighting is de openbare verlichting in een stroomversnelling gekomen, en daardoor des te interessanter geworden. Het vakgebied is enorm verbreed en de technische mogelijkheden zijn eindeloos. Het mooie en de uitdaging voor mij is om met al die mogelijkheden in je rugzak ervoor te zorgen dat de klant uiteindelijk het optimale advies krijgt en het project in de uitvoering een groot succes wordt.” Dat zegt Robbert Dijkema, vestigingsdirecteur Montad Assen en voorzitter van het Netwerk Kennis bij OVLNL.NL.

Robbert Dijkema raakte als klein jongetje gefascineerd door de openbare verlichting – ‘de vele lichtjes die ik zag vanachter het autoraam’. Hoe werkt dat, die lichtjes? Omdat er geen opleiding in licht was, bleef hij lang met die vraag rondlopen. Als civiel ingenieur bij Tauw kwam hij jaren later ‘die lichtjes’ weer tegen. In een civiel ontwerp voor de gemeente Heerenveen kreeg ook de openbare verlichting een plaats. Na die eerste kennismaking ging hij zich specialiseren in openbare verlichting, en hij liet dat onderwerp niet meer los. Na acht jaar Tauw maakte hij anderhalf jaar geleden de overstap naar elektrotechnisch adviesbureau Montad, hij richtte een vestiging van dat bureau op in Noord-Nederland.

Inhoud Special

34 Expertpanel over richtlijnen

Blind richtlijnen volgen is niet voldoende

40 Plussen en Minnen van OVL project op Texel

46 Menno van Noort over nieuwe NPR-13201

Wat boeit je in openbare verlichting?

“De techniek in de buitenruimte vind ik zeer interessant. Het is fascinerend hoe je de beleving van de buitenruimte kunt beïnvloeden en zelfs verbeteren door een goed lichtontwerp. Met licht op de juiste manier in het landschap ingepast kun je de beleving zowel overdag maar met name 's avonds en 's nachts totaal veranderen. Zoals ik al aangaf waren 10 jaar geleden de mogelijkheden nog beperkt, maar dat is nu totaal anders. Je kunt de beleving bijna volledig naar je hand zetten.”

‘Veel opdrachtgevers vragen niet meer naar het meest efficiënte armatuur maar zien liever een goede verhouding tussen het comfort van het armatuur en het rendement.’

Het gaat niet alleen om beleving, duurzaamheid is nogal cruciaal?

“Ongeveer acht jaar geleden is de trend ingezet tot verduurzamen van de openbare verlichting. Om en om uitschakelen in de nacht werd vervangen door dimmen en uiteindelijk zorgde het gebruik van led voor weer een extra stap. Nu is verduurzaming nog steeds belangrijk. Maar wat ik nu zie gebeuren is dat comfort en beleving van het licht duurzaamheid – lees: energiebesparing – voorbij streven. Veel opdrachtgevers vragen niet meer naar het meest efficiënte armatuur maar zien liever een goede verhouding tussen het comfort van het armatuur en het rendement.”

Wat vind je van licht op maat?

“‘Licht waar het moet en donker waar het kan’ is een

zinsnede die steeds vaker door overheden wordt overgenomen. Het gaat om het doel en de functie van het licht op straat. Een positieve ontwikkeling. Openbare verlichting schiet soms ook zijn doel voorbij. Een buitengebied waar de hele nacht slechts twee auto's passeren, is beter af zonder openbare verlichting. Als civiel technicus durf ik zelfs te zeggen dat een goed infrastructureel ontwerp geen verlichting nodig heeft voor de verkeersveiligheid.”

Verandert de rol van de overheid?

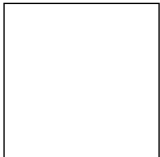
“Steeds meer gemeenten hebben het over de overgang naar regiegemeente. Voor openbare verlichting zien we dat dit betekent dat steeds minder kennis bij de overheid aanwezig is. Deze stuurt op hoofdlijnen en legt de kennisvraag in de markt. Daardoor verandert ook dat de uitvraag van de overheid en wordt er steeds meer vanuit ‘innovatieve’ contracten aanbesteed. In deze contractvormen worden risico's en verantwoordelijkheden bij de markt neergelegd.”

Smart Lighting?

“Smart City is inmiddels een geland begrip in Nederland. Smart Lighting maakt daar deel van uit. Het grid van de openbare verlichting – een bekabeld netwerk wat op ca. elke dertig meter een informatiedrager heeft in de vorm van een lichtmast – vergaart allerlei data. Denk aan CO2 meting, fijnstof meting et cetera. Je kunt allerlei sensoren aansluiten op de openbare verlichting. Smart Lighting zal zich razendsnel gaan ontwikkelen, wat we nu zien is nog slechts een beginstap.”

Smart Lighting stimuleert een integrale, interdisciplinaire benadering van opgaven, zie je die benadering ook op andere niveaus in OVL?

“Ik ben een groot voorstander van een integrale benadering van de openbare verlichting. Verlichting staat niet op zichzelf, los van de context. De inrichting van de openbare ruimte in combinatie met de openbare verlichting zorgt er uiteindelijk voor of het ontwerp is geslaagd en hoe deze ruimte daadwerkelijk wordt beleefd. Ontwerpen met openbare verlichting is niet meer die lantaarnpaal om de 25 meter. Nee, door de verlichting in afstemming met de openbare ruimte in te richten kan je net voor dat extra beetje veiligheid zorgen (sociaal en/of verkeersveilig) of kan je net die sfeer creëren die een centrum verandert van doorreisgebied in een aantrekkelijk verblijfsgebied.

Alleen al de spectrale verdeling van de lichtbron kan invloed hebben op veiligheid of veiligheidsgevoel.”

Dat veiligheidsgevoel varieert per plek?

“Je hebt geen standaardoplossing die je overal kwijt kunt. In bijvoorbeeld een gebied met veel ouderen zal de beleving van een ‘normaal’ niveau licht als onvoldoende worden ervaren omdat ouderen minder licht kunnen opvangen in het oog. Door hier het niveau wat hoger aan te houden is het goed mogelijk dat de oudere bevolking toch nog de straat op durft in de avonden, wat weer een positieve bijdrage kan leveren aan de mobiliteit van een vergrijzende samenleving. Alles haakt in elkaar.”

Een van je activiteiten in OVL is het opstellen van richtlijnen. Wat zijn op dit punt de uitdagingen?

“De uitdaging is met name om alle omgevingsinvloeden een plekje te geven in een richtlijn zodat je er rekening mee kunt houden in advies of ontwerp. Een tweede uitdaging is om dit dan eenvoudig en duidelijk te verwoorden zodat die richtlijnen ook toegepast kunnen worden. Zoals ik al aangaf zien we kennis van

‘Als civiel techneut durf ik te zeggen dat een goed infra-structureel ontwerp geen verlichting nodig heeft voor de verkeersveiligheid.’

OVL verdwijnen bij de overheid. Dit maakt het des te belangrijker maar ook moeilijker om richtlijnen af te stemmen op de juiste doelgroep en ze handzaam te houden.”

Die terugtrekkende overheid blijft je bezig houden?

“Het verdwijnen van de basiskennis van openbare verlichting bij overheden is een punt van zorg. Doordat kennis van openbare verlichting bij met name kleinere overheden verdwijnt, merk ik dat het beoordelen en controleren van advies en uitvoering moeizamer verloopt. Door het ontbreken van kennis is het voor die overheden bovendien moeilijk om keuzes te maken en goed uitvragen te formuleren voor de markt. Adviesbureaus hebben hier de taak om de juiste ondersteuning te bieden en de verantwoordelijkheid te nemen om ervoor te zorgen dat de overheid optimaal wordt geholpen. Dus in plaats van licht op maat ook advies op maat te bieden. Want openbare verlichting is en blijft locatie gebonden. Een OVL advies voor het centrum van Leiden is compleet anders dan het ontwerp voor bijvoorbeeld de Dorpstraat in Zundert.” □

Naast zijn werkzaamheden bij Montad is Robbert Dijkema sinds 2014 actief als kernteamlid onderzoek en opleiding bij de NSVV. Dit kernteam levert een bijdrage aan de verbreding en verdieping van lichtkennis in Nederland. Sinds vorig jaar is hij voorzitter van het Netwerk Kennis bij OVLNL.NL. Vanuit beide functies werkt hij mee aan de ontwikkeling van regelgeving en richtlijnen. Vanuit zijn civiele achtergrond probeert hij hierin verbinding te zoeken met andere vakgebieden. Zo is hij medeauteur van de nieuwe CROW publicatie Wegdekreflectie die eind dit jaar gepubliceerd wordt.

